

ПРЕДИСЛОВИЕ

Настоящият тематичен брой на списание „Българска етнология“ е посветен на футбола и по-конкретно на неговото тълкуване в етнологична и антропологична перспектива. Спортът като важен елемент на популярната култура е тема, дискутирана в много социални изследвания. Футболът, от своя страна, е едно от най-значимите, въздействащи и ефектни спортни занимания. Разглеждайки различни негови аспекти, изследователите успешно анализират множество нагласи и процеси в съвременното общество. Едва ли е необходимо да се търсят допълнителни доказателства за актуалността на проблематиката, като се има предвид, че нашето всекидневие изобилства с политически коментари, изпълнени с футболна риторика, а футболните запаянковци и техните действия са част от обществения живот.

Темата за футбола и разнообразните подходи към нея вълнуват както широката общественост, така и научната общност. В социалните науки футболът е разглеждан като важен инструмент за конструиране на идентичности и е свързан с динамиката им във всекидневната култура. Той притежава определена символика, която се експлоатира в публичното пространство. В разработките по тази тема често се коментира връзката между футбол, политика и общество. От гледна точка на антропологията спортните култури могат да бъдат интерпретирани чрез езика на феновете и неговата способност да придава значение на социалния живот, да определя политически борби, да изгражда общности и идентичности. Същевременно важен акцент в работата на много изследователи е тълкуването на национализма през призмата на посланията и действията на футболните поддръжници и запаянковци.

Доказателство за значимостта на футболната проблематика е и текущият в момента европейски научен проект „Футболни изследвания в разширена Европа 2012–2015 г.“ (Football Research in an Enlarge Europe – FRRE)¹. Той обединява изследователи от девет университета в осем европейски държави (Австрия, Англия, Германия, Дания, Испания, Полша, Турция и Франция) от различни научни дисциплини: антропология, история, социология, политически науки и др. Целта на екипа е да проучи въздействието на футбола като най-широко разпространената изява на популярната култура върху динамиката на идентичностите, а също така върху някои възприети модели и културни трансформации в Европа. Само като пример ще спомена три от проведените вече конференции в рамките на проекта. По време на „European Football and Collective Memory: Transnational Media Events“ (февруари 2013) в Университета на Щутгарт се дискутира взаимовръзката между футбола и колективната памет през призмата на историята на европейския футбол. „Women’s Football – Played, Watched, Talked About“, проведена през юни същата година в Университета на Копенхаген, е посветена на женския футбол и третира някои джандър аспекти на *фенската култура*. Във Виенския университет през октомври 2013 г. на конференцията „Kick it! The Anthropology of European Football“ вниманието на изследователите се фокусира върху влиянието на футбола във всекидневния живот и динамиката на европейските идентичности.

Настоящото издание насочва вниманието към българските проучвания в тази проблемна област. Предлага и едно изследване с балканска проблематика. Текстове ясно илюстрират възможностите, които дава анализът на съвременните обществени процеси през призмата на футбола.

¹ Виж по-подробно: <http://www.free-project.eu/Pages/Welcome.aspx> (Посетен на 24.04.2014 г.)

Повечето от предложените работи в броя са посветени на *фенската култура* и нейното антропологично интерпретиране. Вихра Барова разглежда феновете на футболните отбори като част от субкултурните движения. Изследването е съсредоточено върху кежуъл субкултурата и нейната идентичност, която се формира едновременно от социалните трансформации в обществото, масовото потребление и средствата за комуникация. Статията ѝ „Генезис на субкултурната идентичност при футболните фенове“ се отличава с теоретично интерпретиране на проблема за динамиката на субкултурите.

В статията си „Не подценявайте момичетата... Някои от тях са по-истински ултраси от вас“ Кремена Йорданова поставя един нов за българската, но познат в световната антропология въпрос за позицията на жените футболни фенове. Приносите на разработката са не само в плътния теренен материал и авторовия анализ, но и в поставянето на тази проблематика в общ европейски контекст.

Разработката „Статусът на феновете във футболните мачове между Хърватия и Сърбия през 2013 г.“ на Горан Шантек предлага антропологичен анализ на фенската култура, изявена в двубоите от световните квалификации за купата на ФИФА 2014 г. Показателна е намесата на националните футболни асоциации при реализирането на срещите. Интерес представлява както авторовият подход – включено наблюдение, така и един балкански прочит на проблематиката.

Въз основа на емпиричен материал, проведени интервюта и теоретични концепции Жана Попова анализира медийните предпочитания на футболните фенове. Текстът „Футболните запалняковци като медийна публика“ третира актуални в българското общество въпроси и поставя интересни проблеми на предела между изследователските търсения на антропологията на спорта и антропологията на медиите.

Магистратурата по история и битието на спортен журналист са изключително ползотворна основа за първите стъпки в научните търсения на Пламен Пиндраков. Неговата дебютна статия „Хосеп Суьнол и ФК „Барселона“ като инструмент на каталунската идентичност, представени в българския периодичен печат“ проследява индивидуалната съдба на един адвокат и политик, преплетена с дейности, свързани с футболния клуб, на фона на събитията през гражданската война в Испания от 30-те години на ХХ в. Същевременно авторът обръща внимание на това как футболът се превръща в катализатор на каталунската идентичност. Проследен е отзвукът на тези процеси в българската преса в широк времеви обхват, който достига до наши дни.

В статията си „Непрофесионалният футбол – идентичност и памет“ Ива Кюркчиева анализира влиянието на местен турнир и създадения футболен музей в село близо до София като специфични време и място на памет. Функциите на аматьорския футбол да изгражда общности и да формира идентичности правят тази тема изключително благодатна за етнологичен анализ.

Предложените на вниманието на читателя в настоящето издание статии очертават основните тенденции в развитието на етнологията и антропологията на футбола в България. Представените проучвания и резултати допринасят за развитието на това научно поле в страната и показват тяхната съотносимост с европейските изследвания в тази предметна област.

Надявам се настоящата тематична книжка на „Българска етнология“ да се радва на заслужен интерес сред читателите от колегията и извън нея, което би било достатъчно основание за подобни бъдещи научни търсения.

ИВА КЮРКЧИЕВА